

ISTORICUL BURSELOR DE MARFURI

Apariția și formarea burselor de mărfuri este rezultatul unui proces evolutiv firesc care a început în urmă cu aproximativ 2000 de ani în Grecia și Roma Antică și continuă și astăzi. Dacă ar fi să alegem oricare din produsele tranzacționate azi la bursă și am încerca să-i traversăm evoluția pe piață de-a lungul istoriei, am găsi că acesta a trecut prin cinci faze distincte: oferirea ca dar, schimbul de marfă (barter), contractul cu plată și livrare imediată (spot), contractul cu plată și livrare ulterioară stabilirii prețului (forward) și contractul la termen (futures și options).

Darul și schimbul de marfă datează de la începutul civilizației. A treia fază, contractul spot, poate fi considerată ca adevăratul început al piețelor de marfă organizate. Până în anul 1600 comerțul în Europa și Asia nu a fost destul de intens pentru a permite susținerea activității comercianților locali sau a piețelor locale. Periodic, târgurile serveau ca piețe de desfacere pentru arii geografice întinse. Aceste târguri au fost organizate la început de comercianții ambulanti care schimbau mărfurile lor locale pe mărfuri exotice aduse din ținuturi îndepărtate. Bani erau puțini și majoritatea tranzacțiilor se făceau prin simplu schimb. Acest tip de târg era des organizat în Grecia Antică, în timpul Imperiului Roman, dar și în China.

Treptat, a apărut o rețea de târguri specializate și bine organizate. Existau reguli precise care stabileau unde, când și cum pot vinde comercianții, în funcție de tipul de marfă oferit. S-a introdus interdicția contractării în afara acestor târguri, pentru a preveni acumularea unei cantități mari de marfă care ar fi permis ulterior controlul prețului.

Cu timpul, s-au constituit asociații de comerț care reprezentau interesele noii clase de comercianți. Disputele din afaceri erau soluționate în tribunale special înființate, prin aplicarea codului comerciantului.

Odată cu creșterea numărului de tranzacții s-a introdus ca mijloc de schimb „scrisoarea de târg”. Aceste scrisori permiteau amânarea plății unei mărfi, deci o extindere a creditului. Comercianții aveau posibilitatea să circule din târg în târg reglând plățile prin anularea debitelor sau creditelor cu scrisori de târg, plătind la sfârșit eventualele datorii rămase, în bani. Așa a apărut piața spot (cash). Adesea, comercianții prezentau eşantioane din marfa lor, urmând ca plata - în bani sau cu scrisoare - să se facă numai atunci când titlul trecea la cumpărător.

Se consideră că rădăcinile comerțului la termen se află în sistemul de târguri medievale japoneze, care a permis Japoniei să dezvolte și să organizeze piața la termen începând cu anul 1697, cu aproape un secol și jumătate înaintea Statelor Unite ale Americii.

Denumirea de „bursă” provine de la orașul Bruges, unde aceste adunări se țineau la Hotel des Bourses, numit așa după un senior din vechea și nobila familie van den Boursen care îl construise și pe al cărui frontispiciu erau sculptate în piatră trei pungi (fr. bourse). Aici se întâlneau bancherii și negustorii pentru a negocia bani, metale prețioase, hârtii de valoare și mărfuri. Cu timpul, locurile de întâlnire ale comercianților au primit denumirea de burse.

Primele burse de mărfuri în lume

Prima bursă, în accepțiunea modernă, a fost cea de la Anvers, înființată în anul 1531. Bursa din Anvers avea o clădire proprie unde se încheiau tranzacții cu mărfuri coloniale.

În anul 1554 s-a înființat la Londra o bursă denumită „Royal Exchange”, care, din 1773 s-a profilat numai pe schimbul de efecte financiare.

În anul 1639 apar la Paris o serie de agenții de schimb în domeniul negocierii titlurilor de valoare; apoi la Lyon, Toulouse și Rouen, iar spre sfârșitul secolului al XVII-lea, la Montpellier.

În Germania, la jumătatea secolului al XVI-lea apar primele burse la Augsburg, Nürnberg și Hamburg, iar la începutul secolului al XVII-lea, bursa din Berlin.

La începutul secolului al XVII-lea la Amsterdam mărfurile se puteau negocia în baza contractelor „options” prin care se permitea convenirea unui preț în baza căruia cumpărătorul obținea de la vânzător dreptul de a cumpăra o cantitate de marfă la o dată stabilită în viitor. Un secol mai târziu, tot în acest mare centru comercial se constituie o bursă a grâului în care se desfășurau tranzacții de trei ori pe săptămână, într-o hală uriașă de lemn în care fiecare negustor avea un om tocmnit pentru a aduce mostre din grâul pe care dorea să-l vândă și pentru a negocia prețul în funcție de calitatea acestuia.

Burse au mai fost înființate la Basel (1699), Paris (1724), Viena (1761), New York (1792), Bruxelles (1801), Roma (1827), Madrid (1831), Milano (1833), Geneva (1850), Tokyo (1855) etc.

În secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea în Olanda și Anglia comerțul spot devenise deosebit de important pentru materii prime, produse agro-alimentare și industriale.

În 1848 și-a început activitatea Chicago Board of Trade ca bursă de grâne. Câțiva dintre cei mai pricepuți comercianți de grâne au hotărât să se reunească într-o bursă organizată de cereale - CBOT. Odată cu apariția unei burse organizate, care oferea un loc de întâlnire centralizat, investitorii bogați au văzut o oportunitate pentru construirea unor silozuri imense unde să-și depoziteze grânele pentru consumul pe un an întreg. Aceasta a ajutat la soluționarea problemelor legate de oferta de grâne care existau în trecut în America și a contribuit la stabilirea prețurilor cerealelor pentru tot cursul anului. În acest interval de timp s-a produs transformarea comerțului „spot” în comerț „la termen”, proces apărut pentru prima dată într-o formă asemănătoare celei existente azi, la Chicago Board of Trade în 1865. Chicago devenise în acel moment capitala mondială a cerealelor. Acest gen de comerț s-a extins apoi la Liverpool, Londra, New York, New Orleans, Berlin.

În 1874, negustorii au format Bursa de Produse din Chicago, unde se comercializau la început unt, ouă, brânză, păsări domestice și alte produse agricole. Mai târziu, aceasta a fost numită Bursa de Unt și Ouă din Chicago (Chicago Egg&Butter Board). În cele din urmă, aceasta a început să tranzacționeze tipuri de marfă atât de multe și diverse, încât, în 1919, a fost numită mai aproape de realitate, Chicago Mercantile Exchange. Câteva dintre mărfurile tranzacționate în acel timp erau cartofii, ceapa și pieile de vită iar din perioada anilor 1950, curcanii, ouăle înghețate și slănină de porc au fost adăugate mărfurilor care se tranzacționau la CME. Astăzi se lucrează cu patru grupe de produse: mărfuri agricole, valute, dobânzi și indici bursieri.

În 1880 doar grâul, porumbul, ovăzul și bumbacul făceau obiectul tranzacțiilor la termen. Cu timpul, gama produselor tranzacționate la termen s-a extins cu materii

prime industriale (cupru, plumb, zinc), carcase de porc, vite vii, cherestea, suc de citrice. Dezvoltarea piețelor la termen, creșterea semnificativă a numărului de tranzacții au determinat, ca începând cu anul 1971, să se diversifice gama produselor tranzacționate la termen cu metale prețioase (aur, argint, platină), devize, titluri financiare cu venit fix și indici bursieri.

În 1972, CME inaugurează tranzacționarea contractelor futures pe valute - primele contracte futures financiare, iar în 1975 CBOT lansează primele contracte futures pe rata dobânzii. În 1982 Kansas City Board of Trade inițiază primele contracte futures pe indici bursieri.

Este de remarcat faptul că deși CBOT lansase contracte futures pe grâne încă din 1865 și CME contracte futures pe ouă și unt încă din 1919, prima lege care venea să reglementeze „piețele de contracte” a fost adoptată abia în 21 septembrie 1922 - „Legea tranzacțiilor futures cu cereale”(The Grain Futures Act of 1922). Legea superviza tranzacțiile futures cu cereale, dar nu aborda atent probleme ca reglementarea mecanismului de tranzacționare și prevenirea manipulării piețelor. Crahul bursier din 1929 și criza economică de la începutul anilor '30 au grăbit adoptarea în 1936 a „Legii bursei de mărfuri”(The Commodity Exchange Act of 1936).

Istoria s-a repetat în ceea ce privește reglementarea contractelor futures de pe piețele financiare. Deși acestea erau cunoscute încă din 1870 și au fost lansate în 1972, legea care le reglementa a fost adoptată în 23 octombrie 1974.

O creștere deosebită a interesului pentru tranzacțiile la termen s-a înregistrat între anii 1975-1985, fapt evidențiat de volumul contractelor pe piețele americane și engleze.

În prezent, numărul bursei care funcționează în lume trece de 100, din care 18 sunt în SUA, 11 în Anglia, 8 în Germania, 7 în Franța. Există azi 60 de burse futures și de opțiuni răspândite în 37 de țări.

Odată cu schimbările petrecute în țările din Europa Centrală și de Est s-au făcut eforturi în vederea organizării unor piețe bursiere și în țările din această zonă.

Bursele de mărfuri în România

După cum relatează Nicolae Iorga în „Istoria comerțului”(1937), încă din 1839 apare ideea organizării unor burse în București și Brăila. În anul 1840 în ziarul „Mercurul Brăilei” este prezentat „Codul de Comerț” care cuprinde prima reglementare generală a bursei de comerț în Muntenia. Acest cod a fost pus în practică și în Moldova, unde a fost extins oficial după unirea Principatelor, în cadrul acțiunii de unificare legislativă, prin legea din 7 decembrie 1863. „Codul de Comerț” din 1840 constituie o reproducere a „Codului Comercial Francez ” din 1807. În 1865, în ziarul „Monitorul - Jurnal oficial al Principatelor Unite Române” apare primul proiect de lege pentru instituirea bursei de comerț la București, Iași, Galați și Brăila care cuprinde reglementarea organizării și funcționării acestor burse. „Legea asupra bursei mijlocitorilor de schimb și mijlocitorilor de mărfuri” din 1881 adoptată după legislația franceză, pune bazele organizării bursei de mărfuri și de valori. Un an mai târziu se deschide Bursa de la București. „Legea asupra bursei de comerț” din 1904 a redefinit instituția bursieră iar legea de unificare din 1929 a determinat creșterea credibilității instituției bursiere din România.

Deși legea din 1929, cunoscută sub denumirea de „Legea Madgearu”, admitea operațiunile la termen, acestea nu au fost practicate în România până în 11 iulie 1997, când au fost lansate în premieră la Bursa din Sibiu. Pe fondul unui volum de tranzacții scăzut pe piața mărfurilor fungibile și al lipsei unui cadru legislativ care era tot mai

mult cerut de piața din România, Bursa Monetar Financiară și de Mărfuri Sibiu (pe atunci Bursa din Sibiu) s-a orientat în lansarea contractelor futures pe indici bursieri și pe valute. Este cunoscut faptul că lansarea cu succes a unui contract futures depinde de lichiditatea pieței activului de bază. Aceasta a fost premisa care a determinat reorganizarea Bursei de Mărfuri din Sibiu ca piață futures financiară. Prima inițiativă legislativă după 1990 a avut loc în 28 august 1997 prin Ordonanța 69 privind „Legea burselor de mărfuri”. Ea venea să contureze modul de organizare al burselor de mărfuri în vederea tranzacționării de contracte futures și opțiuni.